

Säteilyriskien potilasinformaatio - käytännön kokemuksia

Heljä Oikarinen, LT, radiol.erikoislääkäri
OYS, Kuvantaminen

STUKin säteilyturvallisuuspäivät
Jyväskylä, 24.5.2018

1. Miksi potilaita tulee informoida?

Lait ja ohjeet

Laki potilaan asemasta ja oikeuksista

Säteilylaki (592/1991)

Tutkimuksesta vastuussa oleva lääkäri varmistautuu: ennen tutkimuksen suorittamista, huolehditaan tarpeenmukaisella tavalla, potilaalle tieto säteilyn aiheuttamasta mahdollisesta terveyshaitasta

Uusi säteilylaki (kesken)

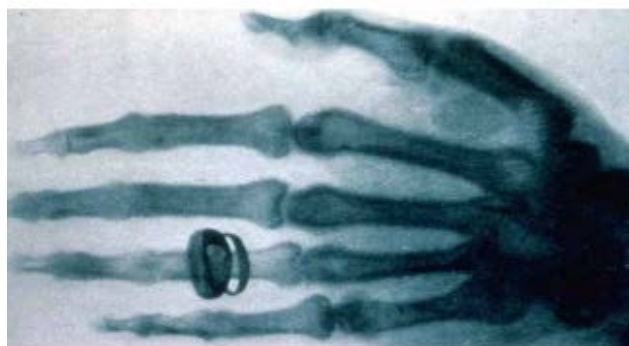
Lähetteen antajan on huolehdittava, että ennen tutkimuksen, toimenpiteen tai hoidon suorittamista... säteilylle altistuvalla henkilöllä tai muulle asianosaiselle annetaan tieto tutkimuksen, toimenpiteen tai hoidon hyödyistä ja säteilyaltistuksen aiheuttamasta mahdollisesta terveyshaitasta

Oikeutus säteilylle altistavissa tutkimuksissa - opas hoitaville lääkäreille (Stuk 2015)

<http://www.julkari.fi/handle/10024/126288>

Kansainvälisiä ohjeita
- mm. IAEA, WHO

STUK OPASTAA / MAALISKUU 2015

Oikeutus säteilylle altistavissa
tutkimuksissa – opas
hoitaville lääkäreille

Muu tausta

Oikeutusarviointi

- Säteilyn käytön tulee olla aina oikeutettua
- Huomioitava myös potilaan mielipide

Potilaan itsemääräämisoikeus

Potilaan informointi → tietoinen päätös

- Väestöannos kasvaa globaalisti
→ Oikeutusarviointi korostuu

Potilaiden saama tieto

- Puutteellista; myös väärää tietoa
 - epätietoisuutta, ahdistusta
 - toisaalta: vaaditaan tutkimuksia ilman riittäviä perusteita

Miksi ei informoida?

- tietämys puutteellista
- yksiköt, kieli vaikeaa
- pelko potilaan ahdistumisesta
- auktoriteettiasenne, kiire, tehokkuus...

2. Tutkimukset OYS:ssa

Kartoitettu tilannetta

- Miten toimitaan?
- Mitä toivotaan?

1. Potilaiden haastattelututkimus (n=147)

Saatu tieto

(Ukkola L, Oikarinen H, Henner A, et al. Patient information regarding medical radiation exposure is inadequate: Patients' experience in a university hospital. Radiography 2017; 23:e114-e119)

- 65% sai jkv informaatiota
- Arvosana 2,2 (Likert 1-5)
- Isotooppitutkimuksissa enemmän tietoa

Tietoa sai

	%
Käytetään säteilyä	36
Tutkimuksen kulku	56
Tutkimuksen indikaatio	64
Mitä, jos ei tehdä	4
Vaihtoehdot	0
Annos / riskit	7
Suostumus	5

Toiveet

(Ukkola L, Oikarinen H, Henner A, et al. Information about radiation dose and risks in connection with radiological examinations: what patients would like to know. Eur Radiol 2016; 26:436-43)

- 95% toivoo annos-riskitietoa

Toiveet

- Annos
säteilysymbolit
sanallinen asteikko (minimaalinen - matala...)
- Riski ~ syöpäkuoleman lisäriski
sanallinen asteikko (lähes olematon - minimaalinen...)
numeerinen asteikko (1:1 000 000 - 1:100 000...)
- Tietoa toivotaan lähett.lääkäriltä, kirjeitse ja
röntgenhoitajalta

2. Lapsipotilaiden vanhempien kysely (n=41)

(julkaisu lähetetty arvioitavaksi)

Tietoa saatiin	%	Tietoa toivotaan	%
Tutkimuksen tarkoitus	83	Tutkimuksen tarkoitus	95
Vaihtoehdot	23	Vaihtoehdot	78
Säteilyannos	7	Säteilyannos	88

- natiivikuvaus
- lähett.lääkäriltä saatu tieto

- Saatu informaatio, arvosana 6,5 (Likert 4-10)
- Annos, toiveet
säteilysymbolit
vrt.taustasäteilyyn
- Tietoa toivotaan lähett.lääkäriltä, röntgenhoitajalta
ja kirjallisesti

3. Säteilyn käyttäjien kysely (n=205)

(1.julkaisu lähdössä arvioitavaksi)

OYS erva, röntgenlääkärit ja röntgenhoitajat

- Annetaan tietoa (?)
tutkimuksen "tarpeellisuus" 57%
säteilyannos 38%
riskit 44%
- **Ei anneta tietoa - syitä**
 - oletetaan, että "lähettävä lääkäri informoinut"
 - "potilaat eivät tarvitse tietoa"
 - "aiheutetaan turhaa pelkoa"

4. Lähettävien lääkäreiden kysely (n=60)

3. Mitä / miten informoidaan?

Potilaalle annettava tieto (esim. vatsan TT)

- Potilaalle suunniteltu tutkimus; käytetään ionisoivaa säteilyä
- Tutkimuksen tarkoitus ja odotettavissa oleva hyöty
- Tutkimuksen kulku
- Mahdolliset vaihtoehdot tai niiden puute
- Mitä voi tapahtua, jos tutkimusta ei tehdä
- Arvioitu säteilyannos ja siihen mahdollisesti liittyvä riski

Miten informoidaan?

1. Pieniannoksinen tutkimus

tiedote, digitaalinen informaatio → kysymykset?

2. Isompi annos (esim. vatsan TT)

keskustelu, digitaalinen informaatio → kysymykset?

- "tutkimusten säteilyannokset pieniä", "ei tarvitse huolestua"
- avoimesti, rehellisesti, kiireettömästi, ymmärrettävästi
- huomioidaan potilaan lähtökohdat, tunteet

Kuka informoi?

1. Lähettävä lääkäri
2. Röntgenhoitaja / röntgenlääkäri
 - tarvittaessa / lisätiedot

Informaatio edellyttää

- tietoa, kommunikaatiotaitoa, luottamusta
- ohjeistusta, koulutusta, resursseja
- asennemuutosta

4. Käytännön toimenpiteitä

- "Tietopaketti" potilaille → videoklippejä
- "Tietopaketti" henkilökunnalle
- Testlab apuna
→ Materiaali Virtuaalisairaalaan, OYS-sivuille
- Toimintaohje tekeillä
- informaation sisältö, vastuut

Yhteenveto

- Lainsäädäntö velvoittaa informoimaan
- Potilaat toivovat tietoa
- Tärkeä jakaa asiallista tietoa
 - rauhoitetaan potilaita
 - voi vähentää turhia tutkimuksia
- Kehittämiprojektista myös valtakunnallista hyötyä?